

VIKTOR SZOSZNORA VERSEI

Válogatta, fordította és az utószót írta: Baka István

TARTALOM

I

AMIKOR A DÜBÖRGŐ TENGER (*Kogda ot grohota nad morem*)
ŐSZ MIHAJLOVSZKOJÉBEN (*Oszen' v Mihajlovskom*)
ALKONYAT (*Nacsalo noci*)
TÉLI ÚT (*Zimnjaja doroga*)
ELMÉSZ (*Tü uhodis'*)
HÉT NAPJA ÚSZOTT MÁR HAJÓNK (*Mü plüli uzse szem' dnej*)
LEVÉL (*Pisz'mo*)
HA NINCS HOLD AZ ÉGEN (*Kogda net lunü*)
RAGYOGJ, RAGYOGJ CSAK, CSILLAGOM (*Gori, moja zvezda, gori*)

II

REGE KITYEVS VÁROSÁRÓL (*Szkazanie o grade Kitezse*)
LOVAS VAGYOK. HARCOS. (*Ja vszdnik ja voin*)
ÉGJ LE, NAPVILÁGÚ FÁKLYÁM (*Dorogaj, moja lucsina*)
IRIGYLED, FEGYVERTÁRSAM (*Zavidnes', szorutnik*)
ZÁPOR ZÚDUL (*Dozsd' idet*)
ELSŐ IMA MAGDOLNÁHOZ (*Pervaja molitva Magdaline*)
MÁSODIK IMA MAGDOLNÁHOZ (*Vtoraja molitva Magdaline*)
FEHÉR ESTE (*Belüj vecser*)
MIÉRT SÍR AZ UHU? (*O csem placsem filin?*)
AJÁNLÁS (*Obrascsenie*)
BOJÁN HALÁLA (*Szmert' Bojana*)

III

A FEBRUÁRI ÜVEGEK (*Na szvetliuh szteklah fevralja*)
NEM KÉPZELGÉS (*Net grez*)
A MŰVÉSZ PRÓBÁLGATTA A TOLLAT (*Hudozsnik proboval pero*)
TÓPARTI HÁZ (*Hutor i ozera*)
KÖNNYCSEPP AZ ERDŐBEN (*Szleza v leszu*)
ELHALT A MÁSVILÁGI KARDAL (*Uzse ne szlüsit uho éha*)
ERDEI ALKONYAT (*Vecser v leszu*)
HOLDAS ÉNEK (*Peszn' lunnaja*)
EDGAR POE OLVASÁSA KÖZBEN (*Csitaja Édgara Po*)
KRISTÁLYA VÁGYNAK ÉS REMÉNYNEK (*Krisztall ljubvi, krisztall nadezsdü*)

BAKA ISTVÁN: VIKTOR SZOSZNORA

AMIKOR A DÜBÖRGŐ TENGER
(Kogda ot grohota nad morem)

Amikor a dübörgő tenger
sápasztja arcunk és kezünk,
evezz ! -

 e villámló világban
fennmaradunk, ha evezünk.

Megigézett homokszemekből
nem villan biztos part elénk.
Féktelen örvénylő vizekben
ne mondj imát - nem ad reményt.

Nem győzi le imád a tengert,
nem úszhatod meg szárazon.
Evezz! -

 e villámló világban
számunkra nincs más oltalom.

ŐSZ MIHAJLOVSZKOJÉBEN
(*Őszen' v Mihajlovszkom*)

1

Hol a gótikus fenyőkön
tűk merednek: zöld sereg,
ágak közt keleti díszben
harkályok bolyonganak.

Ott laknak a faparókás
tobozok, és lent a földből
kidagadt gomba-Szokrátesz
elmélkedik az esőről.

Kardfogú vadászkutyák
futkosnak csaholva.
Megrettent nyulak
cárbajsza fölmered.

A dombokon - e hideg
templomokban, mint apácák,
sóhajtozva járnak-kelnek
gépi varjak...

Fagyott az áfonya, ám még
felröppen egy-egy levél.
Ó, Bolygó Hollandiak, csak
madarakat riogattok.

Az egek matrózai
vitorláikat kibontják,
elrepülnek, elrepülnek
léghajóikon a darvak.

2

Már elrepült madár, levél.
Az egek - vízjelek.
Járkál üveg mögött a kócsag,
fehérben, mint egy lány, fehérben.

Tüzek.

Ezer szemmel unottan
pislogó kandeláberek.
Egyedül vagy. És a faházban
körüldezkáz a csend.

Elszálltak méhek, vadkacsák.
Az égben - ördögök hada.
S elmásztak tegnap a csigák is
a földgolyó dióbelébe.

Magad e fa-rideg világban...
Fekete villámként szalad
a varjútoll a papíron,
és soraid sötétlenek.

A méhek a kasban, a csigák a mélyben.
A madarak szárnya lehorgad.
Hol vagytok, vándormadarak?
A mennybolt utcái kihaltak.

Lépeget bál-fehér ruhában
üvegbörtönében a kócsag,
s a homályos üveglapokra
csőrével vízjeleket rajzol.

ALKONYAT
(Nacsalo nocsí)

M. Jevszejevnek

Lángolt, azazhogy pírban égett
az est a Ladoga felett.
Újabb pimaszsága a télnek:
cirkusznak nézi az eget.

Faházakat locsol a dér.
(Bízattak zordon kankutyákra.)
S egy holló,
bajnok-szaracén
járkál a réten sántikálva.

De nem jön varjú bajvívásra.
Magában tépázza a szél.

Szobámban érleli a lámpa
citromát.
Még zöldes-fehér.

S eltűnt a holló...
Parókában
az éj sábeszre lépkedett.

És közben csak a ceruzámnak
hegye görbült meg
némileg.

TÉLI ÚT
(Zimnjaja doroga)

Téli rege!
Jégcsapfiolák,
békaporontyok tejesüvegben.

Milyen idő!
Fák - palavesszők - feketén merednek.
A szélben szomorú bokrok eveznek.

Az út felett - peneg a nap,
zengenek a
gitárhúr-sugarak.

S e sok szépségtől részegülten
egy aszkéta-madár,
egy nyápic varjú a
havat csipegeti, fészkébe hordja
a tél fehérben tündöklő fagyát.

ELMÉSZ
(*Tü uhodis'*)

Elmész,
ahogy elmennek az égbe
a csillagok, a hajnal
eltévedt gyermekei,
elmész,
ahogy elhúznak az égbe
a madarak bukdácsoló hajói.

Mit kerestek az égben?
A mi homályunk erősebb a hónál.
A mi napunk
mindörökre esendőbb, mint a szív.
És a daru
hajócskája se más -
csak egy
szélben megpörgetett madártoll.

Elmész.
S én elbocsájtlak,
mert kiürültek
darvaim-fogytán a szeptemberek.
Isten veled.
Álmatlan álmokig,
a hajnalig,
mely útját veszve bolyong a világban.

HÉT NAPJA ÚSZOTT MÁR HAJÓNK (*Mü plüli uzse szem' dnej*)

Hét napja úszott már hajónk,
hét napja úsztunk.
S nem volt se sziluett, se szó
a sűrű ködben,
s nem volt se menny, se nyugalanság,
se „isten hozott”, se „isten veled”
se múltunkban, se holnapunkban.

Ússzál, hajónk, csak ússzál,
s mi is veled,
e köd - micsoda moccanatlan
sóvárgás, csend-birodalom.
Sorsunk is - sűrű ködben,
fehér, akár a márvány,
amiben nem történt meg semmi sem,
csak ami megtörténhetett.

LEVÉL
(*Pisz'mo*)

Kertedben emlékezzél majd reám,
hol a hangyák rőt pajzsot hordanak,
s a verebek úgy tárják szárnyukat,
mintha liliom nyitná szirmait.

Hazádban emlékezzél majd reám,
honnán melegebb tájra szálltak a
madarak, s a torony csücskéről az
aranyozott angyal is délre vágyik.

Kertedben emlékezzél majd reám,
ahol gyümölcs-harangok konganak,
lélekharangok,

és hálóikat
délkörökből szövögetik a pókok.

Könnyeidben emlékezzél reám,
ahol bilincs-fehér az éjszaka,
s esténként kék mundérba öltözött
paloták őrzik a lépteidet.

HA NINCS HOLD AZ ÉGEN
(Kogda net lunii)

A pitypangok belebújtak
hófehér szkafanderekbe,
a pitypangok belefújtak
aranyozott kürtjeikbe.

Előmásztak a giliszták,
morcosak,
akár a talpfák,
de a pitypangok kivonták
kardjukat és mind leszúrták.

Póksuhancok - huligánok -
belekötnék a legyekbe,
öklét rázza - nézd a mákot! -
virágokkal verekedne.

És az almák barrikádja -
reszkess,

uborka-brigád! -
készen állt a vad csatára.
Bab dobolta: rajta hát!

Barázdák közt botladozva
(ösvény erre nem vezet)
mentem s néztem én szorongva
holdja-nincs
sötét eget.

Ki rabolta el

a holdat?

Ki inti le e vidéket,
hol megveszve a sötétből
dulakodnak a növények?

RAGYOGJ, RAGYOGJ CSAK, CSILLAGOM

(Gori, moja zvezda, gori)

Ragyogj, ragyogj csak, csillagom!

Áraszd szét fényedet!

Vár száz sziget - szikláikon

Scyllák s Charybdisek.

Barlangok sztoikus, sivár

űrében, hol remeg

a szépség - féreg éjszakák

falták a lelkeket.

Marcangolták, de megmaradt,

ím, elpusztíthatatlan,

se versemet, se magamat

én soha meg nem adtam.

Nem fordult visszájára még

dalom - leshette fegyver.

S ha dicsőítette az éjt,

dicsérte gyűlölettel.

Az éj, mint egy komor sebész

bordáimon kopogtat,

te

nem ismerhetsz csüggedést,

éjj, csillagom,

ragyogj csak!

II

REGE KITYEVS VÁROSÁRÓL
(Szkazanie o grade Kitezse)

Ím, visszatérek Kityezs városába,
oda, ahol születtem.
Lebukom az örvénybe, hol az őrség
kaput kerített.
És visszatértemet az őrség
fogadja úgy, akárha volnék
ellenhadak vezére,

pislog

reám gyanakvón.

És fölfelem a feleségem
házam homályán.

- Hol vannak barmaim? - ezt kérdelem én.

- Az őrség felzabálta,
bőrükből csizmát készített.

- Hol a fiam? - ezt kérdelem én.

- Felnégyelte az őrség,
a kapukra szegeztetett.

- Hol a leányom? - kérdelem én.

- Az őrség meggyalázta,
három váltás, száznegyven őr
végigment rajta sorban.

- S te, asszony? - kérdezem a feleségem.

S a háznép?

A cimborák?

- A háznép hallgatott - ezt feleli a feleségem -,
s a cimborák

beálltak őrnek, hogy ne férjen
hozzájuk a gyanú árnyéka sem,
s én hozzámentem az uralkodóhoz -
ezt feleli a feleségem.

Így térek vissza Kityezs városába
melyet vezettem,
s amellyel veszkődött a háznép
s a cimborák.

És nem bírták a mongolok sem
megtörni városunkat,
hol minden első ember hős volt,
ahol minden
második halhatatlan.

Hozzájuk szólék:

- Cimborák,

mondjátok meg, de szívből:

rabok legyünk-é

vagy elmerüljünk szabadon?

És megsütöttünk élve

ezerszer száz bikát!

Visító vadkanokból

százszor százezret is.

A legutolsó marha

ontott oly éktelen

pokoli bűzt és füstöt,

hogy úgy kúszott az égen

a nap, mint két poloska.

Az éjbe elmerültünk. Egy szálíg mind. Egészen.

Utánunk nem maradt, csak a bíbor bődülése,

s pórok regéi,

pórok regéi

a halhatatlanok,

a Hősök Városáról.

Ím, visszatérek Kityezs városába,

a Hősök Városába.

Beh más orcát is öltött

országom népe!

Egyetlen láng sem ég mocsári mélyben.

A nappalok fakultak.

Ló nem nyerít.

Sarló se peng.

A zsír se serceg.

Az orrok gallyakként konyultak,

porhadtt a porcuk,

és megpiszultak

halmódra végleg,

holdforma bajszok

már csontkemények,

az állkapocs még emberi,

de bévül halkopoltyúk:

ímé, ily orcát öltött

országom népe.

De visszatérek Kityezs városába,
hol egykoron a hűség
egyenlő tiszteletben állt a
gabona isteneivel.

A városban nem várt rám senki.

És aki várt - elárult.

S én magamhoz veszek tizenkét
fej hagymát, hogy az én
fejemmel együtt
épp tizenhárom fej legyen.

Hiszen a hagyma -

az élő természet növénye

e korban is

könnyekre bírhat bárkit.

S így szólék az uralkodóhoz:

- Te itt valóban

uralkodol?

Uralva mindent?

- Uralkodik az őrség.

S magam is uralkodgatok.

S urául engem

a nép elismer...

ezt mondja az őrség.

És én a térre kiteszem -

könnyet facsarni -

hagymáimat,

az élő természet naiv emlékeit.

E tájon,

hol annyi éve

hordják a vígság maszkját,

ahol minden megváltozott,

ahol egyetlen

könnycseppért fejed vétetik,

letépik, mint bocskort a lábról,

levágják, mint egy pörsenést -,

most zokogott az őrség!

És zokogásban tört ki

mindközönségesen a nép is.

Az uralkodó, komoly úr, kinek

a golyváján csillag fityeg,

nyeldeste könnyeit bajsztát harapva,

és iszonyú haragra gerjedt.

De nem feledték ám, hogy a

vesztőhelyre vezessenek,

s a tizenkét hagymafejet elásták,

víz örvénylik felettük.

Egyszer majd, egyszer még, igen,
valamikor bizonyosan,
fölkelnék a város felett
a hagymafejek, mind a tizenkettő,
s fölkél fölébük majd az én fejem
fenyegetően, jóslatul:
nem az utolsó voltam a vesztőhelyen,
nem az utolsó!

De azt mondják, hogy Kityezs városát
nem látta senki.
Ha nem, hát nem, tegyük fel:
nem látta senki.
Tegyük fel...

LOVAS VAGYOK. HARCOS.

(Ja vszdnik ja voin)

Lovas vagyok. Harcos. A puszta nevelt.
Még számon a horda szabad dala zeng.
Lovas vagyok. Harcos. Napvirradatot
még fölemelt fővel, büszkén fogadok.

Lovas vagyok. Harcos túl minden koron.
Bal oldalamon lóg boroskulacsom.
Fülesbagoly alszik a bal vállamon,
s peng-csörren kengyelem vasa.

De nem a hadfi szlávokkal rokon,
vagyok a tavaszi föld lovasa.

ÉGJ LE, NAPVILÁGÚ FÁKLYÁM
(Dorogaj, moja lucsina)

Égj le, napvilágú fáklyám, égj le már!
Voltakat s a holtakat siratni kár!

Cigánylányok, kocsmák, dínomdánomok,
három trojkám
borfolyó partján robog.

Három trojka - sár a sorsom, siralom,
három holló gubbaszt mindhárom bakon.

Milyen karaván ez, milyen hallali?
Többől tépett fejeket visz, jó öreg.
Szemüket a holló csőre vájta ki,
gödrükön zöld lámpás lángja szédeleg.

Minden lámpás zölden égő bánatom!
Szép mesét szőj, lenge lányka, hallgatom,
hogyan lett a svábbogárból cinege,
sárkányháton hogy repült el messzire...

Múlj mulatva, én utolsó bánatom,
úgy mulass, merülj el, mint Oroszhonom!

IRIGYLED, FEGYVERTÁRSAM
(*Zavidnes', szorátnik*)

Irigyled, fegyvertársam, képzelet
emelte váramat? Az ég felé
tör büszkén, bár bástyái fellegek,
s álmok tárháza - vagy könyveimé.

Lépj csak be, és meglátod, nálam a
hivalkodó fényűzést nem leled,
madaraim (a mennyek bánata!)
ódon melódiákat zengenek.

Váram, jaj, éppoly dús, mint díztelen,
dús, mint a pitypang, s mint halál, rideg.
Nincs lenge lány, se rózsá-édenem,
nászágyamon hatszárnyú vad piheg.

Ne irigyelj! Minékünk nem terem
sem töviskoszorú itt, sem babér.
Csak faladon sorjázó sok szívem:
e fonnyadó hagymákból font füzér.

ZÁPOR ZÚDUL

(Dozsd' idet)

Zápor zúdul sehová, sehonnan,
herseg, mint zabáló sáskahad.
Mintha óra tiktakolna rajtam,
esőcsepp kopog - a pillanat,

s vernek lankadatlanul a cseppek,
sorsomtól mert így rendeltetett,
talán tölgyé terebélyesednek,
talán testeddé növekszenek.

Erdő reszket átázott ruhában.
Mi voltunk mi, kedves? - verebek.
S nem tudom, e növényi homályban
öltelek-e vagy öleltelek?

Feláldoztam otthont és családot.
Cél ha ez - ne érjem el soha!
Mindegy, eb csahol rá, varjú károg,
kinek a vihar az otthona.

Zápor zúdul egyre sebesebben,
népek zászlótlán, vezértelen.
Törzsek rohamoznak minden cseppben,
és szóródnak széjjel jeltelen.

Hol vagyok? Ki vagyok én? Hová tart
utam, célja - fény vagy éjszaka?
Esőcseppek kavargó hadában
rám találász-e, kedves, valaha?

Kardom tiszta. Ezrekkel a horda
támadhat rám - nem tántorodok.
Magam vagyok. Kardlapként suhogva
zápor ver, eső zuhog, zuhog.

ELSŐ IMA MAGDOLNÁHOZ
(Pervaja molitva Magdaline)

Szeptemberi leveleken
a harmat tejfehér.
Az ágakon ezüstösen
fénylik-ragyog a dér.

Emlékezz rám, Magdolna, ám
ne hidd, hogy van remény.
Bort látok viskód asztalán.
Nem támadtam fel én.

Csak árny vagyok. Ne jöjjenek
rajongó némberek.
Te se emelj rám serleget.
Ne örvendezzenek.

Árny vagyok én. Sok ősi arc
silány visszfénye csak.
Ajánljad hát fel sorsodat
a föld ifjainak.

A vigaszt szívükben leled.
Nem kell. Ne mondj imát.
Te az én kétségeimet
minek is osztanád.

Mért rettegted bíráimat?
Bennük volt félelem.
S érettem ne gyötörd magad,
nővérem, kedvesem.

Életük korbács és robot,
s szűken mért élvezet.
Nem én - sunyi alázatuk,
mi megfeszítettett.

Nővérem! Ne zokogj, ne csüggj
fájó emléken.
Gúnyolnak - ne törődj velük,
imádkozz csendesen.

De kínzó kétségeimet
ne gondold át soha.
Mesét, mesét kell költened
énrólam, Mária.

MÁSODIK IMA MAGDOLNÁHOZ
(*Vtoraja molitva Magdaline*)

Madarak szállnak az ablakodra.
Árad a menny feketén a holdra.

Viskóiban a holdas világnak
gunnyasztanak éji emberárnyak.

A sötétben nem ismerheted meg
madárrajait az embereknek.

Csókolj meg! Én karomat kitárom
messziről...

Már bánom gyávaságom.
Kételyeim borát ittam egyre,
s belefáradtam a kételyekbe.

Révbe nem jut - út a férfi sorsa!
Zaporozsje!

Nem Jordán folyója!
Árulj el, ha árulás a vágyad,
csak siessél! Ez nem az a század!

Nem lesz most harminc ezüst a béred,
van már Júdás, önzetlen, temérdek.

Kakas szól a Golgothán. Siessél!
Szentség voltál, hát megszenteltessél...

FEHÉR ESTE
(Belűj vecser)

Fehér este, fehér este,
fénykalász pereg.

Nem tücsök cirpel felettem,
csengettyű csereg.

Fehér este, fehér este,
birkabégetés.

S gyertyák soraként derengve
áll a kerítés.

Miért susognak a nyírfák
oly bánatosan?

Nékem súgják: végső órád
jő hamarosan.

Jöjjön hát a végső óra,
én nem remegek.

S nem is készítek az útra
kardot, serleget.

Könyv, évfordulók - szívemben
nincs hiú remény.

Hófehér halotti ingem,
ím, felöltöm én.

Fehér este, fehér este,
fénykalász pereg.

És csengettyűként felettem
tücsökszó csereg.

MIÉRT SÍR AZ UHU?
(O csem placsem filin?)

Miért sír az uhu?

Mert nincs többé mennybolt,
mert tizenkét csillag
pislog csak az éjben.

Jár tizenkét csillag,
játszva azt játsszák:
egér ette, holló
csípte meg a holdat.

Az időt a holló
messze röpítette,
sír-rí puszta tájon
az uhu magában.

Miért sír az uhu?

Csöpp e föld jajának,
a mezőn csak egerek,
a csillagok láncszemek...

Amikor a hold hunyt,
és a nap olvadt,
s szellős volt a szél is,
akár a pitypang,

amikor vörös ló
vágatott az égen,
s kacagta huszonkét
nappali madár...

Hogy az uhu úgy sírt,
mert a madárrívás
vergődő virrasztás,
se több, se kevesebb.

AJÁNLÁS
(Obrascsenie)

Tíz esztendő adjál még nekem,
tízet,
 künn a sztyeppén,
 nyeregben.

Tíz jó könyvet adjál még nekem,
s tollat,
 ostorommá
 az legyen.

Adj még ráadásul tíz nyakat,
tíz nyakat
meg tíz hideg vasat.

Első nyakam levágod - kacagok,
ötödiket - még élve maradok,
esővizet magamra locsolok.
Tizediket levágod -
 meghalok.

Ne add nekem akkor az élet vizét,
se ellobogó nap erős sugarát,
egy forrást csak,
 szeptembert,
 s ökle erejét
az örök napnak.
Semmi mást.

BOJÁN HALÁLA
(Szmert' Bojana)

Halicson túl, hol elágazó
az út, egy vendégfogadó áll.
Az uraknak
 vendégfogadó,
de a pórnépnek

 csak korcsma.
Ételt-italt kap muszka és polyák,
s ha arra kószál,
a mosdatlan nomád,
mind, akit odavetett a sorsa.

Bükkfából faragott padok -
tartósak, tükrösre gyalulva -,
emelte ezt a fogadót
a kópé Sámuel zsidó.
Hol a furulyáját fújja,
hol meg fülesbagolyként huhog...
Hahotától harsog az ivó:
- Megpukkadok!

Rég nem járt már a
kópé zsidónál
Boján barátja,
 a novgorodi dalia, Potok.
Hajlong a házigazda:
elébe tálal
görögdinnyét,
 vodka,
 püspökfalatot.

S a nóta,
 a nóta,
 a nóta betölti vidáman
pattogva a füstös ivót,
vad iramában lópata dobog.
Elégedett a gazda:
pajesza felfénylik csigásan.
Zavarodott a gazda:
Potok, mint kisgyerek, zokog.

- A homokra épült Csernyigovban
a piactér gödrös, teli sárral,
könnyen orra bukatsz a mocsokban,
s betörheted a homlokod.
A piacon,
vízkereszt
vigíliáján,
végeztek Bojánnal,
Bojánt lefejezték,
s engem tettek meg bakónak ott.
Összefutottak a göthös,
csontos pofájú fonóasszonyok,
taknyos, soványka kölykök
csücsültek vézna vállukon.
Ott állt előttük
a vérpad, rámeredtek réveteg,
a könnyük hullt, záporozott,
s a hóhért káromolták, engemet.
S a város,
a város,
a város
polgárai csak fecserészték,
hogy nem kell ám Boján az égnek,
a kénköves pokolra jut Boján.
Lesték a bárdot,
s rágcsálva a tányéricamagot,
találgatott
mind: balra hull a fej
vagy jobbra tán.
Aztán szétszéledtek
mormolva Boján sorait -
mentek hajlongani ikonjaik
előtt az ólmeleg szobákban.
Marina pedig,
akihez annyi verset írt Boján,
most is, mint minden éjszakán
Sztavrral feküdt le, a bojárral.
Én elloptam az örök
elől Bojának guszlicáját s gyűrűjét,
s - pokolba Csernyigovval!
már alig vártam a virradatot...
Pofa be, részeg bugrisok!
Oroszhonunkban a Dalnak vették fejét.
Boján
örökre
elhallgattatott.

Születik majd talán
új guszlár, búvöl édes éneke,
de a merész, kötekedő daloknak
beáldozott...

Azon az éjszakán
lázongani kezdett
Jaroszláv tizenhét ezrede.
Egy csöppet lázadoztak,
de reggelre mind meg-
hunyázkodott.

III

A FEBRUÁRI ÜVEGEK

(Na szvetlüh szteklah fevralja)

A februári üvegek
fénylettek a napon.
A lámpaoszlopnál hevert
didergő angyalom.

Hazája-háza nincs neki.
Nem bírta már az ég.
Letörtek büszke szárnyai,
s idezuhant közénk.

Zajongott zagyván a világ,
hol szolganép sűrög.
De nem kellett a líra, hát
kezében széttörött.

Szállt, míg szerette őt az ég,
a kékség vándorát.
Előbb a lírát törte szét,
aztán saját magát.

A februári virradat
elkullogott vakon.
A lámpaoszlopnál maradt
haldokló angyalom.

Csak Isten, ő istenkedett:
„Élj, mindig van remény!”
De együttérző lelkeket
hol lelsz e föld színén?

Jó-rosszról verseket az Úr
nem írt, nem értheti,
hogyan aki égből földre hullt,
a mennyet megveti.

A hálók ablakán kihunyt
a halvány lámpafény.
Szunnyadt a rettegés, aludt
a bú. S aludtam én.

Egy angyal (furcsa figura)
elégve ott hevert
az utcán. És álmomban a
halálom megjelent.

NEM KÉPZELGÉS

(Net grez)

Nem képzelgés! Már túl az éj felén...

Valóra vált! - te, én, e két magány.
Így rendeltetett! Itt vagy hát. De én -
csak kaparászom rablétem falán.

S az éjszaka! A paplan-sómező,
a lámpajég, éhes szemünk, alélt
ajkunk, a homlokfagy, s kín, égető,
hogyan megkezdődött és véget is ért.

A MŰVÉSZ PRÓBÁLGATTA A TOLLAT (*Hudozsnik proboval pero*)

A művész próbálgatta a
tollat, mint határőr a plombát,
mint röpülést a madarak!...
S én szóltam hozzád: hagyd a próbát,
nem kell „kifejteni az eszmét”,
botorság „keresned magad”,
s mivégre a „tökéletesség”,
hagyd ott a bős tollnok-hadat!

A művész próbálgatta... mint
kisdéd sírást, bakó a bárdnak
élet, atléta izmait,
s revolvert a halálraszántak.

S én így szóltam hozzád: merészelj
nem „próbálgatni” - meglakolsz
előbb-utóbb, ha fecserészel,
ha dicsőség után loholsz,

ha bálvány lesz a toll, s merengni
fogsz folyton a szabályokon...
Holott nem kell más semmi, semmi,
csak lélegezni szabadon.

TÓPARTI HÁZ *(Hutor i ožera)*

Rajzok az asztalomon.
Légy-feszület falamon.
Pára.
Tejszinü holdsugarak
tengere. Fák, mohosak.
Lázás

illatot ont a virág.
Tó-kifutóra kacsák
gyűlnek.
Horga kivette, fura
ó ladikon ki fia
görnyed?

Vadra az erdeje vár,
fészken ül égi madár,
rakva
mézzel a méhkasok is,
csak neki, csak neki nincs
vacka.

Senki se küldi el őt:
- Menj ne fecsélj az időt
többet!
Arra a hal sose jár,
reszket uszója, akár
könnyecsepp.

Itt a falon csuda van:
óra a súlyaival
koccint.
Bámulom ezt a csudát
és ama senki fiát
ott kint.

Bűnös-e, szent a világ?
Ólban a lomha kocák -
szfinxek.
Szunnyadozó tehenek,
almot az éj meleget
hintett.

Alszik a borban a láz.
Holnapi harc a darázs
  lma.
F  be a mag lepereg,
fordul a föld, fut az est
  rnya.

KÖNNYCSEPP AZ ERDŐBEN

(Szleza v leszu)

Fészkéből földre hullt a szárnyatlan madárfióka.
De lábra állt, csőrével csipegetve útnak indult.
Táplálta földi féreg. Torkába repült a szúnyog.
Erősek lesznek csontjaid, madárka. Fölszállsz,
piciny, tollaska lélek, a magasba.
Holnap: szerelmi viadal vár, morzsa-harcok,
hófúvás, nap verése - egyszóval az élet...
Júniusvég. Tücsöklövasság
topog a fűben. Halovány még a számóca.
A földi éjben gombák fészkelődnek.
Leveleket lapoz az ágak ujja.
A harmat holdasan ragyog. A békák
a pókokat ugatják mohapárnán...
S a légy? Surrogva száll, akár a labda.
Hová tart? Hol merészen a zenit felé,
hol meg hajszálrugóként visszapattan.
Min tépelődik? Hogy - még fészke sincs?
Hogy - mindig egyedül van? Hogy - csak állva alszik?
Én sem tudom. De csitt, ti Földnek, Égnek
teremtményei... Ott valaki jó...
Úgy láttam, könnycsepp bandukolt a fák közt.
De ki hullatta el? Az erdőbe ki küldte?
Mint meztelen nő, csupaszon ment és meztláb.
S úgy fénylett, mint a szem. De hova párolgott az arc?
Borzadva görnyedett a teste - itt a vég.
Valaki elejtette őt, de ő maga
könnyet hogy ejt? Hisz nincsen néki másik
könnycseppje, hogy az ösvényre peregjen!...
Mire nyomába értem, eltűnt. Én pedig
fejem csóválva ballagtam tovább:
miért a tűző napra ment? hiszen a nap halál.

ELHALT A MÁSVILÁGI KARDAL
(Uzse ne szlūsīt uho ēha)

Elhalt a másvilági kardal,
elhallgattak a madarak.
A varjak és a verebek
elszálltak és elszenderültek.
Hatalmas égi csillagok
fénylettek át a lucfenyőkön.
Mint furcsa karácsonyfadíszek,
függeszkedtek az ágakon.
S az erdő kis csillagai,
szállongó szentjánosbogárcák,
úgy pislogtak, mint őrtüzek
egy kitalált birodalomban,
ahol
a sötétségben számlapokként
foszforeszkáltak a bagoly
kocsikeréknagy szemei,
ahol
a hernyók ágról-ágra, mint
legenda, terjedtek a fákon,
ahol
szilárd talapzaton magaslott
a fák oszlopsora, ezüstből
kiöntött szoboralakok,
ahol
a lepke két fehérke szárnyát
pengette hószín hárfaként,
ahol
a bogyók csillagrendszerében
percenként fejlődtek ki az
élet serény molekulái,
ahol
a gombák, e fehérkövű
templomok
ezüsttel-arannyal
borított kupolákkal álltak,
ahol
a parányi hangya-barátok
olyan fegyelmezett sorokban
vonultak esteli imára,
ahol
a hangyzsолоzsmát kacagta
egy gyufaszálsovány tücsök,
csak éppen vékony volt a hangja,
s bizony
csöppet sem dallamos.

ERDEI ALKONYAT

(Vecser v lesz)

Lepihenhet a bolyban a hangyacsalád.
Elenyészik az ekhó.
Csalogány dala lakja e sok kupolát?
Vagy a póri kakukkszó?

Milyen ó muzsikus siratódala száll
a szunyog-fuvolákról?
Nem öl álomi rém, ha tetődre kiáll
a cicád s lenyivákol.

Idehallik a darvak, e guszla-szavú
madarak sűrű krú-ja,
e nem emberi kórus olyan szomorú,
s olyan édes a bújja.

Sietős soraink - temetői világ,
csupa dics, csupa túske.
Haloványul-elalszik a versben a láng,
a betűk csak az üszke.

Soraink - csupa csörte, kakasviadal,
de se kéje, se tétje.
Csak ahogy denevér fura szárnya kavar
szeleket bagoly-éjbe.

Kalapács is alig töri szét a diót,
de belül hol a magja?
Megesik, hogy a májusi büszke hahót
csak a tél hava hallja.

A vizekre zizegve hajolgat a nád.
A halak grimaszolnak...
Körözöl, kicsi pók, buborékba bezárt,
szabadulsz-e maholnap?

Az olajszinü égbe a nap lebukott.
Csak a nyír susog egyre...
De te félsz, ugye? Nem, a szívem se dobog,
menedék ez az este.

HOLDAS ÉNEK

(*Peszn' lunnaja*)

A dombokon lámpák gyúlnak... Az udvaron levegőzőm,
fölöttem meggyszínű ózon.

Augusztus tizenhetedike, nulla óra, hét perc, hét
másodperc... Vendégeket várok. Az égből. De nem jönnek.
(Megadott tájékoztató pontok: tetőm csücske, lámpám,
ablakom.)

A hold emberfénye (álca, délibáb) a dombokba szúrta
kardjai karmait.

Hajam foszforeszkál az éjben. Jobbomban mérlegserpenyő
(idő: idő!). Ki ne lötyintsem a pohárköszöntőt!

Nincs magány: kettesben vagyunk a Holddal. Én most az
egynél kevesebb vagyok. Ők pedig (a Földet ismerjük!)
a Holdban sincsenek.

Ó, felhők, két metafora-sárkány! (Hét szárnyam van
magamnak is!)

A fák mind karmosok - de nem sasok: a virágok turbánosak, -
de egy se prófétál sokat: a fű tövén tücsökvihánc, - lánc
csörren, ám nem óralánc. S a tájon csak kettő az eb, az
egyik otthona Nyugat, a másiké Kelet, egyik visong:
„Aj-ja-jaj!”, másik busong: „Baj-baj-baj!”

Úgy látszik, fél tőlem a Hold.

Ne félj! Istenség nem vagyok, sem ki az Istenről gagyog...
Éjszaka mégis (bár nem koldusasszony - Mnyisek Marina
inkább hercegisasszony Tarakanova, börtönbe zárt
Második Anna (ki cárnő, s cárnő volt az anyja!) - fél tőlem
a Hold.

Lámpák gyúltak... Tévedtem: egyetlen lámpa gyúlt ki
- nálam.

Hallom a csillagcsörgést - seregeim tengerhabja, a Nagy
Medve száll most hadba, varangyvilág vad vezére, ívet
rajzol görbe kardja valamennyi égre. Jönnek vendégeim
- nem jönnek, most - vagy most sem, a kard kivonva!

Hová legyek a szavaimmal? Hová legyek a szemeimmel?
Hová legyek ennenmagammal? Pulzosomon skrupulózus
karperec! Várok, mint Giordano. Búcsút vesz most érverés
és remegés: éjjel minden egyforma kéjjel verekszik és reszket
is (éjjel, nem nappal!... Ne félj! Te - Te vagy (félre az
indulattal!), én meg - nyelv nyélbe ütve!... Nyilván!
Élek-e? Félek-e? Ne vedd fejét a szentjánosbogárnak!

...Az ösvényen kövek hevernek, akár héjukba zárt tojások.

EDGAR POE OLVASÁSA KÖZBEN
(Csitaja Édgara Po)

Oly jó volt: asztalom üres.
Nem írok. Senki sem keres.
Szobám a csönd megülte.
Azt hittem: nem kell az ima.
Ám ekkor ablakomon a
Fehér Galamb repült be.

Légy-nem-kavarta félhomály.
Csillag szilánkol, szerteszáll.
Csak szentjánosbogárka-
villanytücsök! De nyitva volt
az ablak - behatolhatott!...
S Ő besuhant szobámba.

Nem Ararátról olajág-
hozó, olimposzi sasát
hozzám Zeus se küldte,
nem angyal, poklokból jövő,
nem postás... Nem előkelő
éttermek drága sültje.

Ismertem Őt. Vörös szemét
Álmomban rám mereszti rég,
karmai - farkaskörmök.
A tintatartómba hajolt,
kacsingatott és grimaszolt...
Én tudtam - Ő a Küldött.

Tudtam, ki Ő. No, rajta hát!
Minek időzni, ha lejárt
időm? Eb, aki bánja!
Nem esdeklek - „Jaj, Istenem!”,
sebészkedjék csak lelken
kirurgusok királya.

Sűrű sötétség. Rezeda-
illat! S Ő csőr-szikével a
bordáim szétnyitotta.
Én csak feküdtem. Elhagyott
erőm. Többé már nem tudok
felugrani sikoltva.

S ő szétbogozta szívemet,
kivette élő lelkeimet,
s én szóltam hozzá: „Jól van,
ha kell a lelkem, fogja már,
Ön hósín mennyei madár,
én emberfia voltam.

Lélek? Minek is az nekem?
Elsüllyedt már a reggelem
a kerti rőt avarban...”

S Ő (Gamajun!) a lelkeimet
elvitte, bár még remegett.
S én egyedül maradtam.

Így lelt a mindennapi nap.
Nem olvasták soraimat.
Mint akire dolog vár:
loholtam, préselt a tömeg,
s éreztem, testek közt csak egy
testforma test vagyok már.

Keringek, föld a nap körül,
magam s magamnak tükrül.
Kospata és toportyán-
fogak. Magamnak bégetek,
s vonítok sziklás táj felett:
magamban - minden órán.

KRISTÁLYA VÁGYNAK ÉS REMÉNYNEK
(*Krisztall ljubvi, krisztall nadezsdü*)

Kristálya váagnak és reménynek,
száz hófúvás, száz holdgaras!
Maradjak, menjek, sose kértek,
én hajszoltam magányomat.

Állok mélység felett. Az égen
két griff száll. Kékség tengere.
Ó, hullámok, csipkés enyészet! -
nincs rátok szó és nincs zene.

Kristálya kinnak, feledésnek,
kongó, komor harang-imák!
Hol hold derengi e vidéket,
hol nap forralja, mint a vágy.

Itt állok. S nem lépek a mélybe.
De serlegem Rád emelem.
Iszom bronzát a bornak, és e
bronz fénye boldog énekem.

Dalolok. S nem a keserűség
kottázhatatlan énekét.
Túlérett felhő hozza hűsét,
frissítő záport küld az ég.

Itt állok. Poklaim ledőltek,
nem vesznek rajtam már erőt.
Kristálya légnek és időnek,
ó, vágy- és létezés-erőd!

.oOo.

VIKTOR SZOSZNORA

Utolsó egyetemi évem mindkét szemeszterét Leningrádban töltöttem. Szekszárd és az akkor még szintén kisvárosias Szeged után egy idegen nagyvárosba csöppentem, de különös módon itt sohasem éreztem azt az idegenkedő szorongást, amely Budapesten ma is mindig elfog, amint kilépek a Nyugati pályaudvar előtti térre. Leningrádban talán azért éreztem mindjárt otthon magam, mert Pétervár-Leningrád emberibb léptékű város: ott nem dőlyfösködik annyi irdatlan századvégi bérpalota (hiszen sokáig nem is volt szabad a Téli Palotánál magasabb házakat emelni), a forgalmas, zajos sugárutakról néhány perc alatt el lehet jutni a legközelebbi csöndes, meghitt parkig, s a keskeny csatornák mentén sétálgatva is gyakran úgy érezhettem magam, mintha otthon, a Séd partján ballagtam volna...

Puskin, Dosztojevszkij, Blok Pétervárját könyvekből már ismertem; Mandelstam Leningrádjával akkor (1971-72-ben) találkoztam először - s már nemcsak a frissen megismert versekben, hanem a valóságban is. A korai téli szürkületek ködön átszivárgó halvány lámpafénye és a fehér éjszakák kísérteties éjféli derengése ma is felsugárzik bennem, ha Mandelstamot olvasok...

Viktor Szosznora költészetével két évvel később, még a csodálatos város iránti honvágytól gyötörve ismerkedtem meg - egyik leningrádi barátom ajándékozott meg a költő Aiszt (Gólya) című kötetével, amelyből én tüstént le is fordítottam néhány verset. (Nem tudtam, hogy ezzel én lettem Szosznora első és még évekig egyetlen magyar fordítója.) A leningrádi költő verseiben eleinte a szeretett város hangulati képei kaptak meg: a téli alkonyat haván sántikáló öreg varjú groteszk és ismerős képe, a Leningrád körüli erdők, tavak hideg lehelete, az elvágódás és honvágy egymást váltó-kiegészítő szomorúsága:

Hazádban emlékezzél majd reám,
honnán melegebb tájra szálltak a
madarak, s a torony csücskéről az
aranyozott angyal is délre vágyik.

.....

Könnyeidben emlékezzél reám,
ahol bilincs-fehér az éjszaka
s esténként kék mundérba öltözött
paloták őrzik a lépteidet.

(Levél)

Blok és Mandelstam világa volt ez, de az elődöknél fanyarabb hangvétellel, groteszk képekkel megjelenítve, Hlebnyikovra emlékeztető nyelvfacsarásokkal, szinte vagy egészen lefordíthatatlan szójátékokkal, alliterációkkal fűszerezve.

Póksuhancok - huligánok -
belekötnek a legyekbe,
öklét rázza - nézd a mákot! -
virágokkal verekedne.

És az almák barrikádja -
reszkess,
 uborka-brigád! -
készen állt a vad csatára.
Bab dobolta: rajta hát!

(Ha nincs hold az égen)

Később tudtam meg, hogy az Aiszt az 1936-ban született Viktor Szosznora negyedik kötete (az előzőek: Janvarszkij liveny [Januári zápor], Triptyih [Triptichon], Vszadnyiki [Lovasok], s a hozzám legközelebb kerülő, orosz tematikájú Boján-verseket is később ismertem meg: először az 1977-es válogatott kötetből (Sztyhotvorenyija [Versek]), majd a teljesen e témakörre épülő korábbi könyvből, a Vszadnyiki-ból, melyet már a költő maga juttatott el hozzám.

Szosznora lírai hőse és sokhelyütt hasonmása Boján, a legendás dalnok, akire az Igor-ének szerzője ugyanolyan meztagsadó elismeréssel hivatkozik, mint Anonymus a „hazug” jokulátorokra. Szosznora az ő élettörténetét találja ki, az ő elveszett dalait írja meg (akárcsak Weöres Sándor Psyché verseit), s nemcsak hallatlan stílusérzékről tesz tanúságot (nem véletlen, hogy könyvéhez D. Lihacsov, az orosz irodalom tudós kutatója írt előszót), hanem egyúttal olyan maszkot is talált, amely tökéletesen az arcára simult - a mi líránkban Ady kurucverseiben találkozunk ilyen meggyőzően teljes azonosulással.

Szosznora Bojánja, mint „történeti” személyiség, a nép énekese, bár toronyként magasodik környezete fölé; a bojárok ellensége és rendíthetetlen ostromozója, akit szókimondása örökké bajba sodor s végül a vérpadra juttat - legjobb barátját kényszerítik rá, hogy lefejezze (Boján halála); méltó társat sem a szerelemben, sem a barátságban nem talál; otthon helyett ideiglenes menedékre is csak a kocsmákban lelhet - villoni sors és a modern ember életérzése ötvöződik alakjában. A róla szóló verseknél is jelentősebbek a nevében írott énekek (Zápor zúdul, Első ima Magdolnához, Égj le, napvilágú fáklyám stb.), melyekben már szétválaszthatatlan a legendás dalnok és a mai költő személyisége. A Boján-énekek az orosz motívumokat a népköltészet (és Jeszenyin) hangján szólaltatják meg:

Égj le, napvilágú fáklyám, égj le már!
Voltakat s a holtakat siratni kár!

Cigánylányok, kocsmák, dínomdánomok
három trojkám

 borfolyó partján robog.

 (Égj le, napvilágú fáklyám)

Viktor Szosznora nemcsak merített az óorosz irodalom (Igor-ének, Zadonscsina, Rege Kityezs városáról) gazdagságából, hanem új értelmezést is adott egyes legendáknak (Rege Kityezs városáról), illetve - Majkov és Zabolockij példáját követve - modern nyelvre is átköltötte a leghíresebb középkori eposzt, az Igor-ének-et. Lihacsov akadémikus Szosznora Kijevi Oroszország-képéről szólva kiemeli, hogy abban már nyoma sincs a múlt században elterjedt idealizálásnak: kegyetlen és igazságtalanságokkal terhes világ ez, a Honvédő Háború keserű emlékei hagytak nyomot rajta. (Szosznora hatévesen élte át a leningrádi blokád 41-42-es telét, majd a németek által megszállt Kubanyba került, ahol a szeme láttára végezték ki a nagybátyja által vezetett partizánosztag tagjait.)

A válogatott versekkel egy évben megjelent Krisztall (Kristály) című kötet, majd az 1982-ben kiadott Peszny lunnya (Holdas ének) a negyvenes éveinek derekára érő költő letisztulásáról tanúskodik. A groteszk látásmód immár érett bölcsességgel párosul, a világra szegezett tekintet csúfondáros szigorát a lemondás és az öregedő férfi szomorúsága enyhíti:

Így telt el a mindennapi nap.
Nem olvasták soraimat.
Mint akire dolog vár:
loholtam, préselt a tömeg,
s éreztem, testek közt csak egy
testforma test vagyok már.

(Edgar Poe olvasása közben.)

Viktor Szosznora költészete nem harsogva zajló szibériai folyó, mint nemzedéktársai közül Voznyeszenszkijé vagy Jevtusenkové; búvópatak inkább, amely az orosz költészet legtisztább forrásainak vizét viszi tovább, megőrizve tisztának és életadónak. A pétérvár-leningrádi líra legjobb hagyományait folytatja, hozzáadva a maga fanyar-groteszk látásmódját - nem véletlen, hogy népszerűsége Leningrádban a legnagyobb.

Én úgy érzem, hogy Szosznora költészete a mai magyar líra sok törekvésével is rokonítható: szerepversei Weöres Sándor, életérzése hol Pilinszky, hol Nagy László, nyelvi játécai és képisége Bella István felé mutatnak, s így a magyar olvasó ismerős világra lel a leningrádi költő műveiben.

Hadd tegyem hozzá: az a tíz év, melynek során vissza-visszatértem Szosznora olvasásához és fordításához, számomra sem volt tanulságok nélküli, hatását saját verseimen is érzem.

Baka István